

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

עולם הערבים והאסלאם

(לבתי ספר עבריים)

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים ורבע.

מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	מבוא להכרת האסלאם
פרק שני	—	מדינות האזור
פרק שלישי	—	עידן הח'ליפות והאימפריות — מושגים
פרק רביעי	—	מושגים
סוריה ולבנון	—	
א	—	
ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ	—	
סך הכול	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

- ד. הוראות מיוחדות: (1) יש להקפיד על כתב יד ברור וקריא.
(2) לאחר סיום הבחינה וטרם מסירתה למשגיח או למשגיחה, יש לבדוק אותה שנית.
(3) המלצה לחלוקת זמן: שעה וחצי — לפרקים הראשון והשני
ארבעים וחמש דקות — לפרקים השלישי והרביעי

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

ענו על שלוש מן השאלות 1-8 שבפרקים הראשון והשני: על שאלה אחת לפחות מכל פרק ועל שאלה אחת נוספת לבחירתכם (לכל שאלה – 20 נקודות; לכל סעיף – 10 נקודות; סך הכול – 60 נקודות).

פרק ראשון – מבוא להכרת האסלאם

מחמד וראשית האסלאם

1. התקופה הטרומ-אסלאמית בחצי האי ערב – דת וחברה

- א. הסבירו את המבנה החברתי-דתי של האוכלוסייה בחצי האי ערב לפני הופעת האסלאם. בתשובתכם התייחסו גם למושג "עצבייה" ולתפקידה של הדת בחברה.
- ב. "האסלאם תופס את עצמו כהיפוך מוחלט של התקופה שקדמה לו, אבל ברור שאין הדבר כך. אנשים אינם משתנים בן-לילה, ותהליך האסלאמיזציה היה ממושך. [...] הכעבה היא דוגמה להמשכיות תוך שינוי". (מ' לקר, "מחמד וראשית האסלאם", בתוך ל' קוזמא (עורכת), תולדות האסלאם ומדיניות המזרח התיכון בעת החדשה, רכס, 2019, עמ' 20–21).
- הסבירו את הקביעה: "הכעבה היא דוגמה להמשכיות תוך שינוי". בתשובתכם התייחסו להמשכיות ולשינוי שחלו במעמד של הכעבה ובפולחן שנערך סביבה בתקופה הטרומ-אסלאמית ולאחריה.

2. מחמד – אחרית ימיו

- א. מחמד נחשב באסלאם "חותם הנביאים". הגדירו את המושג "חותם הנביאים", והסבירו כיצד מעמד זה השפיע על סוגיית הירושה לאחר מות מחמד.
- ב. הסבירו מה היו מלחמות ה'דה' (הפרישה), ומדוע הן פרצו.

התפתחות דת האסלאם

3. הקוראן

- א. בתקופתו של איזה ח'ליף נערך הקוראן?
- הציגו שתי סיבות לעריכתו.
- ב. תארו את המבנה של הקוראן.
- הציגו והסבירו שני הבדלים מרכזיים בין הסורות מתקופת מכה ובין הסורות מתקופת אל-מדינה.

4. מצוות היסוד

- א. בפסוקים שלפניכם מן הקוראן מתואר החג', אחת ממצוות היסוד של האסלאם. קראו אותם. (27) וְהֵכֵרְזוּ בֵּאוֹזָנִי הָאֲנָשִׁים עַל הַחֵג', לַמַּעַן יָבוֹאוּ אֵלֶיךָ, מִי בִּרְגֵל וּמִי רֶכֶב עַל כָּל גָּמֶל כָּחוֹשׁ, וַיָּבֹאוּ מִכָּל עֵרוֹץ רְחוֹק. (28) זֹאת לַמַּעַן יִפְּקֻוּ תוֹעֵלָתָהּ, וְלַמַּעַן יִזְכִּירוּ אֶת שֵׁם אֱלֹהִים בְּמִשְׁךָ יָמִים יְדוּעִים, לַעֲת שְׁחִיטָת בַּהֲמוֹת הַמִּקְנֶה אֲשֶׁר פָּרַסְתָּ בָּהֶן. אֲכָלוּ מִבְּשָׂרָהּ וְהָאֲכִילוּ אֶת קֶשֶׁה הַיּוֹם הָעֵנִי. (29) אַחֵר יִסְרֹוּנָא אֶת סָחִי (לְכָלוֹךְ) גּוֹפֶם וַיִּקְיִמוּ אֶת נַדְרֵיהֶם וַיִּקְיֹפוּ אֶת הַבַּיִת הָעֵתִיק.
- (הקוראן, סורה 22, העלייה לרגל, 27–29. תרגום: אורי רובין).
- תארו שלושה מן הטקסים או המנהגים הקשורים בחג' ומוזכרים בפסוקים.
- ב. תארו שתי מצוות יסוד אחרות של האסלאם שאינן מוזכרות בקטע.

פרק שני – מדינות האזור

5. איראן

א. תארו את ההשפעות של המהפכה האסלאמית על איראן בשלושה מן התחומים האלה:

- כלכלת איראן
- החברה באיראן
- הדמוגרפיה של איראן
- השלטון במדינה
- המעמד של איראן באזור

ב. הסבירו סיבה אחת לפרוץ מלחמת איראן-עירק, והסבירו כיצד סייעה מלחמה זו לבסס את משטר המהפכה באיראן.

6. מצרים – מדיניות החוץ של נאצר

א. בשנת 1958 הוקמה הקהילייה הערבית המאוחדת (קע"מ). תארו שלוש סיבות להקמתה.

ב. הסבירו את הקשר בין מדיניות החוץ של נאצר ובין פרוץ מלחמת ששת הימים.

7. טורקיה המודרנית ותורתו של מצטפא כמאל אטאטורק

א. בחרו בשלושה מן העקרונות הכמאליסטיים, והביאו דוגמה למימוש כל אחד מהם במדיניות שננקטה עם הקמת הרפובליקה הטורקית.

ב. האם לדעתכם המשטר כיום בטורקיה, בראשות ארדואן, נאמן לעקרונות הכמאליסטיים? נמקו את תשובתכם.

8. טורקיה – הכורדים

א. הציגו את היחס של השלטונות הטורקיים אל המיעוט הכורדי מאז הוקמה הרפובליקה הטורקית ועד שנות השישים של המאה ה-20.

ב. "קשייה הגדולים ביותר של טורקיה בזירה הפנימית נגרמו בשל מערכת הגרילה שניטשה בדרום-מזרחה של המדינה. הלוחמים בממשלה היו אנשי 'מפלגת פועלי כורדיסטן' (PKK) [...] הממשלה הגיבה בכמה וכמה דרכים".

(מ"א יאפ, המזרח הקרוב למן מלחמת העולם הראשונה, הוצאת מוסד ביאליק ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2009, עמ' 402-403)

הציגו את ארגון המחתרת הכורדית (PKK), ותארו את תגובת השלטונות הטורקיים על פעילותו של הארגון החל בהקמתו בסוף שנות השבעים ועד לתחילת שנות האלפיים.

כתבו בקצרה על שלושה מן המושגים שבפרקים השלישי והרביעי: על מושג אחד לפחות מכל פרק ועל מושג אחד נוסף לבחירתכם (לכל מושג – $13\frac{1}{3}$ נקודות; סך הכול – 40 נקודות).
שימו לב: בפרק הרביעי בחרו בנושא שלמדתם.

פרק שלישי – עידן הח'ליפות והאימפריות – מושגים

9. מנאלי
10. בית אל-חכמה (דאר אל-חכמה)
11. אמצאר
12. מחתסב
13. שושלת בית עת'מאן

פרק רביעי – מושגים סוריה ולבנון או ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ

בחרו בנושא שלמדתם, נושא א' או נושא ב'.

נושא א': סוריה ולבנון

14. מפלגת הבעת'
15. על'ים
16. מלחמת האזרחים בלבנון (1975)
17. הסכם טאיף
18. מלחמת לבנון השנייה

נושא ב': ירדן, ערב הסעודית ומדינות המפרץ

19. השושלת ההאשמית
20. הפלסטינים בירדן
21. "ספטמבר השחור"
22. משבר הנפט (1974)
23. והאבים

בהצלחה!